

BUXORO VILOYATIDA INKLYUZIV RIVOJLANISH STRATEGIYALARI VA ULARNING KAMBAG‘ALLIKNI KAMAYTIRISHGA TA’SIRI

Zokirova Manzura Ixomovna

Osiyo Xalqaro Universiteti

2-kurs tayanch doktoranti

ORCID: 0009-0003-6056-8351

E-mail: manzurabsu@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur tadqiqotda Buxoro viloyatida inklyuziv rivojlanish strategiyalarining kambag‘allikni kamaytirishga ta’siri tahlil qilindi. Tahlil natijalari bandlikni oshirish, mikrobiznesni qo‘llab-quvvatlash, ijtimoiy himoya va ta’limni rivojlantirish choralari ijobiy samara berganini ko‘rsatdi. Hududda iqtisodiy barqarorlik mustahkamlandi, aholi daromadlari oshdi va daromad manbalari kengaydi. Inklyuziv yondashuv doirasida ayollar, yoshlar va ijtimoiy himoyaga muhtoj guruhlar iqtisodiy faoliyatga jalb qilindi. Natijalar inklyuziv rivojlanish ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash va kambag‘allikni qisqartirishda samarali mexanizm bo‘lganini tasdiqladi.

Kalit so‘zlar: inklyuziv rivojlanish, kambag‘allikni kamaytirish, bandlik, mikrobiznes, ijtimoiy himoya, daromadlar diversifikatsiyasi, iqtisodiy o‘sish

Аннотация

В исследовании проанализировано влияние стратегий инклюзивного развития на снижение уровня бедности в Бухарской области. Результаты показали, что меры по повышению занятости, поддержке микробизнеса, развитию социальной защиты и образования дали положительный эффект. В регионе укрепилась экономическая стабильность, выросли доходы населения и расширились их источники. В рамках инклюзивного подхода женщины, молодежь и социально уязвимые группы были вовлечены в экономическую деятельность. Полученные результаты подтвердили, что инклюзивное развитие является эффективным механизмом обеспечения социально-экономической стабильности и сокращения бедности.

Ключевые слова: инклюзивное развитие, сокращение бедности, занятость, микробизнес, социальная защита, диверсификация доходов, экономический рост

Abstract

This study analyzed the impact of inclusive development strategies on poverty reduction in the Bukhara region. The findings showed that measures aimed at increasing employment, supporting microbusiness, and developing social protection and education produced positive results. Economic stability improved, household incomes increased, and income sources expanded. Inclusive approaches enabled the participation of women, youth, and vulnerable groups in economic activities. The results confirmed that inclusive development serves as an effective mechanism for ensuring socio-economic stability and reducing poverty.

Keywords: inclusive development, poverty reduction, employment, microbusiness, social protection, income diversification, economic growth

KIRISH

Inklyuziv rivojlanish konsepsiyasi so‘nggi yillarda global rivojlanish siyosatining markaziy yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Bu yondashuvning asosiy maqsadi - iqtisodiy o‘shish va ijtimoiy barqarorlikni birlashtirish, aholining barcha qatlamlarini, xususan, ijtimoiy himoyaga muhtoj guruhlarni jamiyat va iqtisodiy faoliyatga jalb qilishdir¹. Buxoro viloyati O‘zbekiston Respublikasining janubi-g‘arbida joylashgan, tarixiy, madaniy va iqtisodiy jihatdan muhim hududlardan biri hisoblanadi. Bu viloyatdagi inklyuziv rivojlanish strategiyalari nafaqat viloyat iqtisodiyotini, balki aholining ijtimoiy farovonligini ham yaxshilashga qaratilgan². So‘nggi statistik ma‘lumotlarga ko‘ra, Buxoro viloyatida kambag‘allik darajasi 2020-yilda 11.8% ni tashkil etgan bo‘lsa, 2024-yilga kelib bu ko‘rsatkich 8.7% gacha kamaydi. Bu pasayish inklyuziv rivojlanish strategiyalarining samarali ishlayotganini ko‘rsatadi³.

Inklyuziv rivojlanish - bu nafaqat iqtisodiy o‘shishni ta‘minlash, balki jamiyatda ijtimoiy adolatni mustahkamlash va barqaror taraqqiyotga erishishga qaratilgan muhim strategik yondashuvdir. Bunday rivojlanish modelida asosiy e‘tibor faqat iqtisodiy ko‘rsatkichlarga emas, balki har bir insonning hayot sifati, imkoniyatlardan foydalanish darajasi va jamiyatdagi o‘rniga qaratiladi. Ya‘ni, iqtisodiy o‘shishning samaralari jamiyatning barcha qatlamlariga teng va adolatli taqsimlanishi lozim. Inklyuziv rivojlanish konsepsiyasining asosiy tamoyillari bir-biri bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, ular jamiyatda keng qamrovli va barqaror taraqqiyotni ta‘minlashga xizmat qiladi.

Avvalo, teng imkoniyatlar yaratish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu degani, barcha ijtimoiy guruhlar - ayollar, yoshlar, nogironligi bo‘lgan shaxslar hamda qishloq hududlarida yashovchi aholi uchun iqtisodiy va ijtimoiy imkoniyatlarni kengaytirish zarur. Har bir inson o‘z salohiyatini ro‘yobga chiqarishi uchun teng sharoitlarga ega bo‘lishi inklyuziv jamiyatning asosiy belgilaridan biridir. Shuningdek, ijtimoiy himoya tizimini rivojlantirish ham ustuvor yo‘nalishlardan hisoblanadi. Bu orqali kam ta‘minlangan oilalar, nogironlar va yolg‘iz, qarovsiz shaxslarni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan samarali dasturlar joriy etiladi. Bunday tizim aholi o‘rtasida ijtimoiy tengsizlikni kamaytirishga va ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashga xizmat qiladi. Mahalliy iqtisodiy rivojlanishni rag‘batlantirish ham inklyuziv rivojlanishning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Xususan, kichik va o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlash, qishloq xo‘jaligini modernizatsiya qilish, xizmat ko‘rsatish va turizm sohalarini rivojlantirish orqali yangi ish o‘rinlari yaratiladi va aholi daromadlari oshadi. Bu esa hududlar o‘rtasidagi iqtisodiy tafovutni kamaytirishga yordam beradi. Bundan tashqari, barqaror infratuzilma va sifatli xizmatlarni rivojlantirish ham katta ahamiyatga ega. Ta‘lim, sog‘liqni saqlash, transport va raqamli xizmatlar kabi sohalarda teng va keng qamrovli kirish imkoniyatlarini yaratish orqali jamiyatning barcha qatlamlari uchun qulay sharoitlar ta‘minlanadi. Natijada inson kapitali rivojlanadi va jamiyatning umumiy farovonligi oshadi. Umuman olganda, inklyuziv

¹ UNDP, 2024, <https://www.undp.org/uzbekistan/publications/buxoro-viloyati-vobkent-tumanining-rivojlantirish-rejasi>

² Buxoro viloyati statistikasi, 2025, Statistika boshqarmasi rasmiy ma‘lumotlari

³ ADB, 2024, <https://www.adb.org/where-we-work/uzbekistan/poverty>

rivojlanish - bu har bir inson o'zini jamiyatning to'laqonli a'zosi sifatida his qiladigan, imkoniyatlar teng taqsimlangan va barqaror kelajak sari intiladigan taraqqiyot modelidir.

ADABIYOTLAR SHARHI

Bu konsepsiya nafaqat O'zbekiston, balki jahon miqyosida ham e'tirof etilgan. Barqaror rivojlanish maqsadlari (Sustainable Development Goals, SDGs) inklyuziv rivojlanishni kambag'allikni kamaytirish va teng imkoniyatlar yaratishning asosiy yo'li sifatida belgilaydi¹. Kambag'allikni kamaytirishning samarali strategiyasi sifatida inklyuziv rivojlanish ikki asosiy yo'nalishda o'z aksini topadi:

Iqtisodiy yondashuv - bu aholining bandligini oshirish, barqaror ish o'rinlarini yaratish va iqtisodiy faollikni kuchaytirishga qaratilgan muhim yo'nalishlardan biridir. Mazkur yondashuvning asosiy maqsadi aholi daromadlarini oshirish bilan birga, ularning turmush darajasini yaxshilash va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdan iborat. Bu jarayonda daromad manbalarini diversifikatsiya qilish, ya'ni aholining faqat bitta soha yoki faoliyat turiga bog'lanib qolmasdan, turli yo'nalishlar orqali daromad topish imkoniyatlarini kengaytirish alohida ahamiyat kasb etadi. Bu esa iqtisodiy xavflarni kamaytiradi va aholining moliyaviy barqarorligini mustahkamlaydi. Shuningdek, tadbirkorlikni rivojlantirish va kichik hamda o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash iqtisodiy yondashuvning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Yangi biznes tashabbuslarini rag'batlantirish, imtiyozli kreditlar va moliyaviy yordamlar ajratish, qulay ishbilarmonlik muhitini yaratish orqali aholi o'z biznesini boshlash va rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Natijada, yangi ish o'rinlari yaratiladi, aholining daromadlari ortadi va jamiyatda iqtisodiy imkoniyatlar yanada kengayadi. Bu esa o'z navbatida umumiy farovonlik darajasining oshishiga va barqaror iqtisodiy rivojlanishga xizmat qiladi².

Ijtimoiy yondashuv - bu jamiyatda ijtimoiy adolatni ta'minlash, aholi farovonligini oshirish va turli ijtimoiy guruhlar o'rtasidagi tafovutlarni kamaytirishga qaratilgan muhim yo'nalishdir. Ushbu yondashuv, avvalo, ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish orqali aholining ehtiyojmand qatlamlarini qo'llab-quvvatlashni nazarda tutadi. Ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlarini kengaytirish va ularning sifatini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir inson uchun sifatli ta'lim olish va malakali tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini yaratish jamiyatning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Bu nafaqat inson kapitalini rivojlantiradi, balki aholining turmush darajasini ham sezilarli darajada yaxshilaydi. Natijada, ijtimoiy yondashuv orqali jamiyatda tenglik va adolat tamoyillari mustahkamlanadi, har bir fuqaro o'z salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish imkoniyatiga ega bo'ladi³.

Statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, inklyuziv strategiyalarni amaliyotga joriy etish orqali kam ta'minlangan oilalarning daromadlari sezilarli darajada oshib bormoqda. Bu esa o'z navbatida aholining turmush darajasini yaxshilash va ijtimoiy tengsizlikni kamaytirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Xususan, hududlar

¹ UNDP, 2024, <https://www.undp.org/uzbekistan/publications/buxoro-viloyati-vobkent-tumanining-rivojlantirish-rejasi>

² Azimov O., 2025, <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/6775>

³ Cyberleninka.ru, 2025, <https://cyberleninka.ru/article/n/inklyuziv-talim-global-tajriba-va-ozbekiston-modeli>

kesimida olib borilgan tahlillar ham ijobiy natijalarni tasdiqlaydi. Masalan, Buxoro viloyatida mikrobizneslar va qishloq xo'jaligi loyihalarini qo'llab-quvvatlash maqsadida ajratilgan subsidiya va mikro kreditlar aholi bandligini oshirishga hamda yangi daromad manbalarini yaratishga xizmat qilgan. Natijada, 2024-yil yakunlariga ko'ra kambag'allik darajasi 11,8 foizdan 8,7 foizgacha kamaygani kuzatilgan. Bu kabi natijalar inklyuziv rivojlanish strategiyalarining amaliy samaradorligini ko'rsatib, ularni kengroq miqyosda joriy etish zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi¹.

METODOLOGIYA

Inklyuziv rivojlanish strategiyalari bir nechta mexanizmlar orqali amalga oshiriladi:

Bandlik yaratish dasturlari - bu aholi bandligini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va mehnat bozorida faollikni kuchaytirishga qaratilgan muhim yo'nalishdir. Yoshlarni hamda nogironligi bo'lgan shaxslarni mehnat jarayoniga keng jalb etish orqali ularning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlash va jamiyatdagi faolligini oshirishga alohida e'tibor qaratiladi. Bu esa nafaqat individual daromadlarni oshiradi, balki umumiy iqtisodiy rivojlanishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Ijtimoiy himoya dasturlari - aholining ehtiyojmand qatlamlarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan tizimli chora-tadbirlar majmuasidir. Bunday dasturlar doirasida nafaqa, subsidiya, mikro kreditlar hamda mahalliy darajadagi yordam mexanizmlari orqali fuqarolarning ijtimoiy himoyasi kuchaytiriladi. Natijada, ijtimoiy tengsizlik kamayadi, aholining yashash sharoitlari yaxshilanadi va jamiyatda barqarorlik ta'minlanadi.

Ta'lim va malaka oshirish - inklyuziv rivojlanishning muhim tarkibiy qismi bo'lib, yoshlarni zamonaviy bilim va ko'nikmalar bilan qurollantirishga xizmat qiladi. Inklyuziv ta'lim orqali har bir yosh uchun teng imkoniyatlar yaratiladi, ularning kasbiy salohiyati rivojlantiriladi va mehnat bozoriga tayyorligi oshiriladi. Bu esa kelajakda raqobatbardosh kadrlar shakllanishiga hamda iqtisodiy taraqqiyotning barqaror davom etishiga zamin yaratadi.²

Mahalliy iqtisodiy rivojlanish - bu hududlarning iqtisodiy salohiyatini oshirish, aholi bandligini ta'minlash va daromad manbalarini kengaytirishga qaratilgan muhim yo'nalishdir. Bu jarayonda, avvalo, kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi, chunki aynan shu soha yangi ish o'rinlarini yaratishda va mahalliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Turizm va xizmatlar sohasini kengaytirish orqali hududlarning iqtisodiy jozibadorligi oshadi, yangi imkoniyatlar paydo bo'ladi va aholi daromadlari ortadi. Innovatsion texnologiyalar esa zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismi sifatida ushbu jarayonlarni yanada jadallashtiradi. Xususan, raqamli platformalar orqali turizm va xizmatlar sektorini rivojlantirish, xizmatlarni kengroq auditoriyaga yetkazish hamda

¹ Buxoro viloyati statistikasi, 2025, Statistika boshqarmasi rasmiy ma'lumotlari

² Herald Kokand Uni PDF, 2025, https://herald.kokanduni.uz/index.php/public_html/article/download/747/531/1275

yangi biznes modellari yaratish imkoniyati paydo bo‘ladi. Bu esa nafaqat bandlikni oshiradi, balki daromad manbalarini diversifikatsiya qilishga ham xizmat qiladi¹.

Har bir mexanizm nafaqat viloyat iqtisodiy ko‘rsatkichlariga, balki kambag‘allikni qisqartirishga ham ijobiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Masalan, 2022-2024-yillar davomida mikrobizneslarni qo‘llab-quvvatlash orqali 3 500 dan ortiq ish o‘rni yaratilgan².

Xalqaro tajribada inklyuziv rivojlanish kambag‘allikni kamaytirishning eng samarali yo‘llaridan biri sifatida qaraladi. Ko‘plab rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar bandlikni kengaytirish, ijtimoiy himoya va ta‘lim tizimini takomillashtirish orqali kambag‘allik darajasini pasaytirmoqda³.

O‘zbekistonda ham 2021-2025-yillarda “From Poverty to Prosperity” dasturi orqali viloyatlar kesimida inklyuziv yondashuvni amalga oshirish maqsad qilindi.⁴ Buxoro viloyati esa ushbu dastur doirasida pilot hudud sifatida tanlangan, bu esa hududiy natijalarni tahlil qilish imkonini beradi.

Inklyuziv rivojlanish konsepsiyasi kambag‘allikni kamaytirishda nafaqat iqtisodiy mexanizmlarga, balki ijtimoiy himoya va infratuzilma rivojiga asoslangan kompleks yondashuvni talab qiladi. Buxoro viloyati misolida ko‘rish mumkinki, bandlikni oshirish, mikrobiznesni rivojlantirish, inklyuziv ta‘lim va ijtimoiy himoya dasturlari kambag‘allik darajasini sezilarli darajada pasaytirishga yordam bermoqda.

TAHLIL VA NATIJALAR

Buxoro viloyati O‘zbekiston Respublikasining asosiy mintaqalaridan biri bo‘lib, aholisi tobora o‘sib bormoqda. Milliy statistika qo‘mitasi ma‘lumotiga ko‘ra, 2024-yil boshiga Buxoro viloyatining doimiy aholisi 2,044 ming kishini tashkil qilgan, bu ko‘rsatkich 2023-yilga nisbatan 1.7 % ga oshgan. Aholining jinsiy tarkibi mutanosib bo‘lib, ayollar 1 019.1 ming, erkaklar esa 1 024.9 mingni tashkil etadi.

Bu demografik dinamikalar mintaqada mehnat bozorini kengaytirish, xizmatlar sohasini rivojlantirish va ijtimoiy infratuzilmani yaxshilashga bo‘lgan talabni oshiradi. Aholi o‘sishi, bu viloyatda xizmatlar, savdo va kichik biznes infratuzilmasini kuchaytirish orqali ijtimoiy va iqtisodiy inklyuzivlikni ta‘minlash uchun muhim shartdir.

Buxoro viloyati iqtisodiyotida yalpi hududiy mahsulot (YHM) ko‘rsatkichlari so‘nggi yillarda izchil ijobiy tendensiyani saqlab kelmoqda. 2025-yil statistik ma‘lumotlariga ko‘ra, viloyatning yalpi hududiy mahsuloti 2024-yilga nisbatan 107,2 foizga o‘sgani kuzatilgan bo‘lib, bu hudud iqtisodiyotida barqaror o‘sish sur‘atlari shakllanib borayotganini yaqqol namoyon etadi.

Sohalar kesimida tahlil qilinganda ham ijobiy dinamikani ko‘rish mumkin. Xususan, sanoat ishlab chiqarish hajmi 107,1 foizga oshgan bo‘lsa, qishloq xo‘jaligi,

¹Uniwork Buxdu PDF, 2025,
https://uniwork.buxdu.uz/resurs/13966_1_84C7F26AD1B14DF78F852725E4C1B476591F0D33.pdf

² Trend.Az, 2024, <https://www.trend.az/casia/uzbekistan/3976785.html>

³World Bank, 2021,
<https://documents1.worldbank.org/curated/en/099062824104113545/pdf/P1746031a5c36b0d197591155c3069e7ea.pdf>

⁴ Ministry of Economic Development Uzbekistan, 2024, <https://isrs.uz/en/maqolalar/v-uzbekistane-razrabatyvaetsa-programma-ot-bednosti-k-procvetaniu>

oʻrmon va baliq xoʻjaligi sohalarida 104,3 foizlik oʻsish qayd etilgan. Qurilish ishlari yuqori surʼatlarda rivojlanib, 111,3 foizni tashkil etgan, yuk aylanmasi esa 102,6 foizga yetgan. Ushbu koʻrsatkichlar viloyatda iqtisodiy faollikning keng qamrovli oʻsib borayotganini tasdiqlaydi. Qurilish, sanoat va xizmatlar sohalarining rivojlanishi yangi ish oʻrinlarini yaratish orqali aholi bandligini taʼminlashga sezilarli hissa qoʻshmoqda.

Rasmiy statistik maʼlumotlarga koʻra, 2024-yilda Oʻzbekiston boʻyicha umumiy kambagʻallik darajasi 8,9 foizgacha pasaygan boʻlsa, Buxoro viloyatida bu koʻrsatkich 11,8 foizdan 8,7 foizgacha kamaygani qayd etilgan. Bu esa hududda olib borilayotgan inklyuziv rivojlanish siyosati, xususan, aholini qoʻllab-quvvatlash, bandlikni oshirish va tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar oʻz samarasini berayotganini koʻrsatadi.

2024-yilda aholining real daromadlari ham oshib, oʻrtacha oylik daromad 2,1 mln soʻmni tashkil etgan va bu 2023-yilga nisbatan 10,7 foizlik oʻsishni anglatadi. Daromad manbalari tarkibida ish haqi va mehnat faoliyatidan olinadigan daromadlar yetakchi oʻrinni egallab, 42,6 foizni tashkil etmoqda. Tadbirkorlik faoliyatidan olinadigan daromadlar 22,9 foizni, pensiya, ijtimoiy yordam va subsidiyalar 18,2 foizni, qishloq xoʻjaligidan olinadigan daromadlar esa 10,7 foizni tashkil etadi.

Ushbu tuzilma shuni koʻrsatadiki, asosiy daromad manbai sifatida ish haqi yetakchilik qilayotgan boʻlsa-da, tadbirkorlik va mikro-biznesdan olinayotgan daromadlar ulushi ham ortib bormoqda. Bu esa inklyuziv iqtisodiy siyosatning samaradorligini oshirish, aholi daromadlarini diversifikatsiya qilish va iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashda muhim omil boʻlib xizmat qilmoqda.

Aholining bandligi va iqtisodiy faol ishtiroki kambagʻallikni kamaytirishning asosiy koʻrsatkichlaridan biri hisoblanadi. Viloyatda yangi ish oʻrinlari yaratish va bandlikni oshirish uchun bir qator struktural loyihalar, qoʻshimcha xizmatlar va mikrobizneslarni qoʻllab-quvvatlash mexanizmlari joriy etilmoqda.

Masalan, boshlangʻich maʼlumotlarga koʻra, Buxoro viloyatida kichik sanoat zonalarida yuzlab yangi ish joylari yaratildi va sanoat ishlab chiqarish kengaydi, bu esa aholining iqtisodiy faolligini oshirdi.

Keng qamrovli strategik loyihalar orqali 150 000 nafar aholiga barqaror daromad manbai yaratish rejalashtirilgan boʻlib, bu mintaqaviy ish oʻrinlarini koʻpaytirish va kambagʻallikka qarshi kurashishda muhim qadam boʻlib xizmat qiladi.

Inklyuziv rivojlanish strategiyalari viloyat ichidagi xizmat koʻrsatish sektorlarini ham rivojlantirishni nazarda tutadi. Bu esa ijtimoiy infratuzilma xizmatlari, sogʻliqni saqlash, taʼlim va boshqa omillarga huquqiy va amaliy kirishni oshirishga yordam beradi.

Buxoro viloyatida xizmatlar sektori ham iqtisodiy oʻsishning muhim qismiga aylandi va ushbu yoʻnalishda koʻplab infratuzilma loyihalari amalga oshirilmoqda. Raqamli xizmatlar, taʼlim maskanlarining kengayishi ham aholining imkoniyatlarini kengaytirmoqda va bu ijtimoiy inklyuzivlikni mustahkamlashning yana bir qismidir.

Buxoro viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy konteksti hamda mavjud statistik koʻrsatkichlar hududda olib borilayotgan islohotlarning muayyan natijalar

berayotganini yaqqol tasdiqlaydi. Xususan, bir qator muhim omillar viloyat iqtisodiyotining inklyuziv rivojlanish yoʻlidan borayotganini koʻrsatadi.

Avvalo, demografik oʻsish jarayoni aholining iqtisodiy va ijtimoiy resurslarga boʻlgan talabini oshirmoqda. Bu esa oʻz navbatida yangi ish oʻrinlari yaratish, taʼlim va sogʻliqni saqlash xizmatlarini kengaytirish hamda infratuzilmani rivojlantirish zaruratini kuchaytiradi. Yalpi hududiy mahsulot, sanoat va qurilish kabi asosiy iqtisodiy koʻrsatkichlarda kuzatilayotgan barqaror oʻsish viloyat iqtisodiyotining mustahkamlanib borayotganini bildiradi. Bu jarayon inklyuziv rivojlanish uchun zarur iqtisodiy poydevorni yaratib, turli ijtimoiy qatlamlarning iqtisodiy faoliyatda ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytiradi. Alohida eʼtiborli jihatlardan biri - kambagʻallik darajasining sezilarli darajada pasayganidir. Yaʼni, koʻrsatkichning 11,8 foizdan 8,7 foizgacha kamaygani hududda amalga oshirilayotgan inklyuziv strategiyalarning amaliy samaradorligini yaqqol namoyon etadi. Bu esa aholining turmush darajasi yaxshilanayotganini bildiradi. Bundan tashqari, bandlik va daromadlar tuzilmasida ham ijobiy oʻzgarishlar kuzatilmoqda. Ish bilan bogʻliq daromadlarning ortib borishi, tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishi va kichik biznesni qoʻllab-quvvatlash choralari aholining iqtisodiy faolligini sezilarli darajada oshirmoqda. Natijada daromad manbalari kengayib, iqtisodiy barqarorlik kuchaymoqda. Umuman olganda, ushbu statistik tahlillar Buxoro viloyatida inklyuziv rivojlanish strategiyalari kambagʻallikka qarshi kurashishda samarali natijalar berayotganini koʻrsatadi. Xususan, viloyatda inklyuziv rivojlanishning asosiy yoʻnalishlaridan biri sifatida bandlikni oshirish va yangi ish oʻrinlarini yaratish masalasiga ustuvor ahamiyat qaratilmoqda. Bu esa kelgusida ham aholi farovonligini oshirish va barqaror iqtisodiy taraqqiyotni taʼminlashga xizmat qiladi.

Buxoro viloyatida soʻnggi yillarda inklyuziv rivojlanishni taʼminlash maqsadida mahalliy hokimiyat organlari hamda davlat dasturlari doirasida kompleks va tizimli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Ushbu chora-tadbirlar, avvalo, iqtisodiy oʻsishni ragʻbatlantirish bilan bir qatorda, aholi bandligini oshirish, ijtimoiy himoyani kuchaytirish hamda kambagʻallikni qisqartirishga qaratilganligi bilan ahamiyatlidir. Xususan, kichik va oʻrta biznesni rivojlantirish yoʻnalishi inklyuziv iqtisodiy oʻsishning asosiy drayverlaridan biri sifatida namoyon boʻlmoqda. 2022-2024-yillar davomida viloyat boʻyicha 3 500 dan ortiq yangi mikrobiznes loyihalarining qoʻllab-quvvatlangani ushbu sohada olib borilayotgan siyosatning samaradorligini koʻrsatadi. Mazkur loyihalar orqali yangi ish oʻrinlari yaratilib, aholi daromad manbalari kengaydi. Natijada, ish bilan band boʻlmagan aholi ulushi 4,5 foizga kamayib, hududda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikning mustahkamlanishiga xizmat qildi. Sanoat va xizmatlar sektorining izchil rivojlanishi ham bandlikni oshirishda muhim omil boʻlib xizmat qilmoqda. Sanoat ishlab chiqarish hajmining 107,1 foizga, xizmatlar sektorining esa 114,0 foizga oʻsishi yangi ish oʻrinlari yaratilishiga zamin yaratdi. Muhimi, ushbu ish oʻrinlari faqat yirik shaharlarda emas, balki qishloq hududlarida ham tashkil etilib, hududlararo tafovutni kamaytirish va ijtimoiy inklyuzivlikni taʼminlashda muhim rol oʻynamoqda.

Inklyuziv bandlikni ta'minlash borasida nogironligi bo'lgan shaxslar hamda ayollarni iqtisodiy faoliyatga keng jalb etish alohida e'tiborga loyiqdir. Jumladan, "Keng imkoniyatlar - inklyuziv bandlik" dasturi doirasida 500 dan ortiq nogironligi bo'lgan shaxslarning ish bilan ta'minlangani ularning jamiyatga integratsiyasini kuchaytirdi. Bundan tashqari, ayollarni tadbirkorlik va xizmatlar sohasiga jalb etish orqali ularning iqtisodiy mustaqilligi oshib, oilaviy daromadlar barqarorlashdi. Inklyuziv rivojlanish strategiyalarida ijtimoiy himoya tizimi muhim institutsional mexanizm sifatida faoliyat yuritmoqda. Viloyatda kam ta'minlangan oilalar, yoshlar va ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida subsidiyalar va mikrokreditlar ajratilmoqda. Ushbu moliyaviy vositalar aholining o'zini o'zi band qilish imkoniyatlarini kengaytirib, kambag'allik darajasining pasayishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Pensiya va nafaqa tizimi ham ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynamoqda. Xususan, 2024-yilda viloyatda 35 000 dan ortiq fuqaroning ijtimoiy nafaqa bilan qamrab olingani aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirishga xizmat qildi. Bu esa o'z navbatida ijtimoiy tenglikni ta'minlash va kambag'allikka qarshi kurashishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, ijtimoiy xizmatlar va infratuzilmani rivojlantirish orqali aholining turmush sifati yaxshilanmoqda. Mahallalar va qishloq hududlarida sog'liqni saqlash, ta'lim hamda xizmat ko'rsatish infratuzilmasining kengaytirilishi aholining asosiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini oshirib, inklyuziv rivojlanishni yanada jadallashtirdi.

Inson kapitalini rivojlantirish inklyuziv iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ta'lim va kasbiy tayyorgarlik dasturlariga alohida e'tibor qaratilmoqda. 2022-2024-yillar davomida 15 000 dan ortiq yoshlar va nogironligi bo'lgan shaxslar kasbiy malaka oshirib, mehnat bozorida raqobatbardosh kadrlar sifatida shakllandi. Raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan onlayn ta'lim dasturlari yoshlarni zamonaviy iqtisodiyot talablariga moslashtirishda muhim ahamiyat kasb etdi. Natijada, malakali ishchi kuchi soni ortib, ularning bandlik darajasi va daromadlari sezilarli darajada yaxshilandi. Viloyat iqtisodiyotida turizm va xizmatlar sektori ham inklyuziv rivojlanishning muhim drayverlaridan biri hisoblanadi. Tarixiy obidalarni asrash, madaniy merosni rivojlantirish va zamonaviy turizm infratuzilmasini yaratish orqali keng ko'lamli ish o'rinlari tashkil etildi. 2024-yilda turizm sektorining yalpi hududiy mahsulotdagi ulushi 5 foizni tashkil etgani ushbu sohaning iqtisodiyotdagi o'rni ortib borayotganidan dalolat beradi. Shuningdek, mahalliy ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish tarmoqlarini rivojlantirish orqali aholi daromadlarini oshirish va kambag'allikni qisqartirishga erishildi. Xususan, hunarmandchilik va servis sohalarining rivoji natijasida 1 200 ta yangi ish o'ri yaratilib, aholi daromadlari 8-12 foizga oshdi. Umuman olganda, olib borilgan siyosat natijasida 2022-2024-yillar davomida viloyatda kambag'allik darajasi 11,8 foizdan 8,7 foizgacha kamaydi, ish bilan bandlik darajasi esa 92,5 foizga yetdi. Bu ko'rsatkichlar inklyuziv rivojlanish strategiyalarining amaliy samaradorligini yaqqol namoyon etadi.

Aynan bandlikni oshirish, mikrobiznesni rivojlantirish, ijtimoiy himoyani kuchaytirish hamda ta'lim tizimini takomillashtirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar kambag'allikni qisqartirishning eng muhim omillari hisoblanadi. Xulosa qilib

aytganda, Buxoro viloyatida amalga oshirilayotgan inklyuziv rivojlanish strategiyalari aholining daromadlarini oshirish, ijtimoiy himoyani kuchaytirish, inson kapitalini rivojlantirish hamda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash orqali kambag'allikni kamaytirishda samarali vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bois, mazkur tajribani yanada takomillashtirish va kengaytirish kelgusida hududning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Buxoro viloyatida inklyuziv rivojlanish strategiyalarining kambag'allikni kamaytirishga ta'siri kompleks tahlil qilindi. Bandlikni oshirish, mikrobiznes va kichik tadbirkorlikni rivojlantirish, shuningdek ijtimoiy himoya va ta'lim tizimini kengaytirish orqali viloyatda kambag'allik darajasi 11.8% dan 8.7% gacha kamaygan. Natijada ishsizlik darajasi pasayib, aholi daromad manbalari diversifikatsiya qilindi. Inklyuziv siyosat doirasida amalga oshirilgan ta'lim dasturlari, nogironligi bo'lgan shaxslarni ish bilan ta'minlash va ayollarni iqtisodiy faoliyatga jalb qilish ijtimoiy barqarorlikni mustahkamladi. Infratuzilma, sog'liqni saqlash va raqamli xizmatlarning rivojlanishi inklyuziv rivojlanish samaradorligini oshirdi.

Iqtisodiy ko'rsatkichlar tahlili viloyatda barqaror o'sish sur'atlari mavjudligini tasdiqlaydi: yalpi hududiy mahsulot 107.2%, sanoat 107.1% va qurilish 111.3% ga o'sgan. Turizm va xizmatlar sektorining kengayishi esa yangi ish o'rinlari yaratib, iqtisodiy inklyuzivlikni kuchaytirdi. Umuman olganda, inklyuziv rivojlanish strategiyalari Buxoro viloyatida kambag'allikni qisqartirish, bandlikni oshirish va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda samarali vosita ekanligi aniqlandi. Kelgusida ushbu samaradorlikni yanada oshirish uchun mikrobiznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashni kengaytirish, ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish, inklyuziv ta'limni rivojlantirish, turizm va mahalliy iqtisodiyotni rag'batlantirish hamda monitoring va baholash tizimini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Natijada, mazkur chora-tadbirlarni izchil amalga oshirish viloyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini mustahkamlab, aholining hayot sifatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. UNDP. Buxoro viloyati Vobkent tumanining rivojlantirish rejasi. Tashkent: UNDP Uzbekistan, 2024. <https://www.undp.org/uzbekistan/publications/buxoro-viloyati-vobkent-tumanining-rivojlantirish-rejasi>
2. Buxoro viloyati statistika boshqarmasi. Viloyat ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlari, 2024. Buxoro, 2025. <https://www.buxstat.uz>
3. Asian Development Bank (ADB). Uzbekistan: Poverty Analysis 2024. Manila: ADB, 2024. <https://www.adb.org/where-we-work/uzbekistan/poverty>
4. Azimov, O. Yashil iqtisodiyot va inklyuziv taraqqiyot. Tashkent: GED Journal, 2025, pp. 22-35. <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/6775>
5. Cyberleninka.ru. Inklyuziv ta'lim: global tajriba va O'zbekiston modeli. 2025. <https://cyberleninka.ru/article/n/inklyuziv-talim-global-tajriba-va-ozbekiston-modeli>

6. World Bank. Poverty Reduction in Uzbekistan: Report 2021. Washington D.C., 2021.
<https://documents1.worldbank.org/curated/en/099062824104113545/pdf/P1746031a5c36b0d197591155c3069e7ea.pdf>
7. Ministry of Economic Development Uzbekistan. From Poverty to Prosperity Program 2021-2025. Tashkent, 2024. <https://isrs.uz/en/maqolalar/v-uzbekistane-razrabatyvaetsa-programma-ot-bednosti-k-procvetaniu>
8. Trend.Az. Buxoro viloyatida mikrobiznesni qoʻllab-quvvatlash natijalari. 2024. <https://www.trend.az/casia/uzbekistan/3976785.html>
9. Ravshanova, G. Mahalliy iqtisodiy rivojlanish va turizmning inklyuzivligi. Tashkent: GED Journal, 2025, pp. 45-58. <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/7777>
10. Herald Kokand Uni. Inklyuziv rivojlanishning mahalliy tajribalari. Kokand, 2025, pp. 12-28. https://herald.kokanduni.uz/index.php/public_html/article/download/747/531/1275
11. Uniwork Buxdu. Inklyuziv bandlik va mahalliy iqtisodiyot. Buxoro, 2025, pp. 33-47. https://uniwork.buxdu.uz/resurs/13966_1_84C7F26AD1B14DF78F852725E4C1B476591F0D33.pdf
12. UNDP Press Release. Promoting Inclusive Development in Uzbekistan. Tashkent, 2024. <https://www.undp.org/uzbekistan>
13. World Bank. Uzbekistan: Labor Market Assessment. Washington D.C., 2022.
14. Asian Development Bank. Inclusive Economic Growth in Central Asia. Manila, 2023.
15. OECD. Regional Development Strategies for Inclusive Growth. Paris, 2022.
16. Buxoro viloyati hokimligi. Hududiy iqtisodiy rivojlanish dasturi 2023-2025. Buxoro, 2023.
17. World Bank. Social Protection Programs in Uzbekistan: Annual Review 2022. Washington D.C., 2022.
18. UNDP. Women's Empowerment and Inclusive Development in Uzbekistan. Tashkent, 2024.
19. Asian Development Bank. Poverty and Social Inclusion in Central Asia. Manila, 2023.
20. Ministry of Employment, Uzbekistan. Labor Market and Job Creation Strategies in Buxoro. Tashkent, 2024.
21. UN Economic Commission for Europe (UNECE). Inclusive Regional Development Frameworks. Geneva, 2021.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:

Ingliz tili muharriri:

Rus tili muharriri:

Musahhah:

Sahifalovchi va dizaynerlar:

Xakimov Ziyodulla Axmadovich

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li

Karimova Shirin Zoxid qizi

Sadikov Shoxrux Shuxratovich

Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2026-yil, mart, 3-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta:

info@marketingjournal.uz

Bot:

[@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)

Tel.:

+998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlararo standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**